

Puhe sukuseuran kokouksessa 31.7.2010

Hyvät sukulaiset, Ruuskaset ja Ruuskat, sukuun syntyneet ja siihen avioituneet. Hyvät naiset ja herrat.

Suku

Jo hyvin pienestä lapsesta asti meillä on käsitys siitä, ketkä ovat meidän lähimmät sukulaisemme. Oman perheen lisäksi opimme pian tuntemaan isovanhemmat, tädit, sedät ja serkut. Sitten kestääkkin varsin kauan, ennen kuin tiedostamme kaukaisempia sukulaisia. Tapaamme heitä yleensä vanhojen ihmisten syntymäpäivillä ja hautajaisissa. Eivätkä he sanottavasti kiinnosta lasta tai nuorta. Sitten ikä karttuu ja kiinnostus sukujuurista lisääntyy. Keitä ja mistä olivat esivanhempamme? Mitä he tekivät? Monen kohdalla on käynyt niin, että he jotka olisivat voineet antaa vastauksia näihin kysymyksiin ehtivät poistua tästä elämästä. Jälkeen jääviä kaduttaa, ettei tullut kysyttyä ajoissa.

Kysymys esivanhemmista on samalla kysymys suvusta. Mikä on suku? Nykysuomen sanakirjan määritelmän mukaan suvun muodostavat henkilöt, jotka polveutuvat yhteisestä esivanhemmasta. Yhtä yhteistä esivanhempaa meille Ruuskasille ja Ruuskille ei ole pystytty löytämään. Syy siihen on, että sukumme juuret ulottuvat kauas varhaiseen keskiaikaan, ajalle josta kirjallisia lähteitä ei ole. Sukumme määriteltiin yhteisen sukunimen perusteella. On oletettavaa, että polveudumme Karjalassa eläneestä Andreas-, venäläisittäin Ondruska-nimisestä henkilöstä.

Yksityisen henkilön kannalta Nykysuomen sanakirja määrittelee suvun niiksi henkilöiksi, jotka ovat isän tai äidin puolelta hänen veriheimolaisiaan. Veriheimolaisiaan. Nykyaikana määritelmä kuulostaa ehkä jo vanhahtavalta, mutta siihen sisältyy oikeastaan hyvinkin vahva kytkentä nykyaikaan. Veren DNA:n perusteella sukulaisuus pystytään kiistattomasti todistamaan, jos se on tarpeen. DNA-tutkimukset ovatkin sukututkimuksen uusinta, mutta vielä harvinaista aluetta.

Sanakirjan veriheimolaisuusmääritelmässä ovat mukana sekä isä että äiti. Jokainen meistä kuuluu moneen sukuun, joista lähimmät ovat isän ja äidin suvut. Isäni kautta minä kuulun Ruuskasen sukuun, isäni äidin puolelta Karppisiin, äitini äidin puolelta Koposiin. Mutta äitini isän suvun mummoni piti salaisuutenaan hautaan asti. Äitini syntyi aviottomana. Kun lapsena kyselimme mummolta, mitä äidin isälle tapahtui, hän sanoi tämän hukkuneen "juhannuksen aikaisiin jäihin". Sellaista se oli siihen aikaan. Kaikki nämä suvut ovat savolaisia sukuja ja savolainen oli suvultaan myös mummoni aviomies, joka oli rakas ukkimme verisiteen puuttumisesta huolimatta. Sukulaisuus on siis mitä suurimmassa määrin myös tunneasia.

Tiedän olevani savolainen sukujuuriltani niin pitkälti kuin asiakirjat pystyvät kertomaan. Suomalaiset asiakirjat pystyvät kertomaan, joskin paikoitellen esiintyy aukkoja, meistä suomalaisista 1600-luvun lopulta alkaen. Joitakin yksittäisiä sukutietoja on tosin jo 1500-luvulta. Juurtemme selvittäminen on helpompaa kuin monissa muissa maissa. Osallistuin kerran työni takia kansainväliseen kokoukseen. Meitä istui kymmenkunta henkilöä samassa päivällispöydässä, eurooppalaisia ja amerikkalaisia. Puhe kääntyi sukujuuriin. Pöytäkumppanieni taustoista löytyi useita kansallisuksia jo isovanhemmista, mutta hämmästyttävän monelle kaukaisemmat sukujuuret olivat tuntemattomia. Amerikkalainen pöytänaapurini huokaisikin: "Kukapa sitä tietää, mitä siellä on". Minä en sanonut mitään, ajattelin vain, että taidan olla seurasta ainoa, jonka tausta on niin selvä ja pitäisikö sanoa yksitoikkoinen.

Juurtensa tunteminen on osa yksilön identiteettiä. Juuri julkaistussa sukukirjassa Seppo Ruuskanen kertoo tästä osuvasti. Hän oli luullut olevansa juuriltaan karjalainen, kunnes tutustuminen sukutauluihin osoitti, että hän kuuluukin savolaiseen sukuhaaraan, jossa hänen isänsä oli ainoa Karjalassa syntynyt. Ymmärrettävää on hänen hämmennyksensä ja epä tietoisuutensa miten pitäisi suhtautua tähän äkilliseen muutokseen karjalaisesta savolaiseksi. Toivottavasti kuitenkin tietoisuus samaan sukuun kuulumisesta edelleen helpottaa identiteetin muutoksessa.

Sukututkimus

Tänä vuonna on juhlistu suomalaisen sukututkimuksen alkamisesta kuluneita 350 vuotta. Säätytalolla pidetyssä juhlassa oli puhujina arvovaltaisia henkilöitä. Sukututkijan näkökulmasta puhui entinen pääministeri Paavo Lipponen. Hän kertoi mm. saaneensa kuulla sukuaan tutkineelta sukututkijalta, että suvun juuret ulottuvat Eurooppaan, aina Ranskan muinaisiin kuninkaisiin Kaarle Suureen ja Kaarle Martelliin sekä Ruotsin Birger Jaarliin asti. Kun hän oli selostanut tätä isälleen, oli tämä tokaisut: "Milloin pääsette Jeesukseen?" Orvo Lipposen tokaisun sävyssä saattaa kuulla epäuskoa noin pitkiin ja kauas ulottuviin juuriin, ainakin asiakirjoin todistettuihin juuriin. Täysin mahdotonta se ei liene, mutta äärimmäisen harvinaista.

Tunnettua on, että varsinkin aikaisempina aikoina sukututkimuksen avulla toivottiin suvusta löytyvän mahtimiehiä ja arvohenkilöitä. Sukututkimuksessa painopiste oli kauan ns. sivistyssuvuissa ja aatelissa, kunnes 1960-luvun radikaalistunut nuori sukupolvi leimasi koko sukututkimuksen naurettavaksi ja vanhanaikaiseksi. Kansan keskuudessa oli kyllä kauan osattu nauraa suvullaan kerskuneille. Siitä todistavat mm. sananparret. Esimerkiksi näin: "Herrasukuahan sitä oon minäkin ku isävainajan mökki oli pappilan aidan takana".

Viime vuosikymmeninä on alettu pitää arvossa sukututkimusta sinänsä. Yksilön omien juurien tuntemus on tärkeää. Sukututkimusta halutaan tehdä riippumatta siitä onko suku lähtöisin talosta, torpasta, kirkon köyhästä tai patruunasta.

Millaiset ovat meidän, Ruuskasten ja Ruuskien juuret? Tänään julkaistava sukukirja antaa siihen kysymykseen monta vastausta.

Alkujuuremme ovat Karjalassa, oletettavasti Kannaksella. 1100-luvulla Karjalasta suuntautui asutusvirta nykyisen Suomen alueelle. Osa muuttajista asettui Etelä-Savoon, mistä vuosisatojen kuluessa lähti uudisasukkaita entisille eräalueilleen Pohjois-Savoon nykyisen Rantasalmen tienoille. Näiden muuttajien joukossa on ollut myös esi-isiämme. Osa heistä siirtyi lännemmäksi Hämeen pohjoisosiin. Ja tiedetään, että 1500-luvulla Rantasalmelta lähti muutama Ruuskanen uusille asutusseuduille Tavinsalmeen nykyisen Kuopion seudulle. Hämeestä esi-isiämme siirtyi Keski-Suomeen ja edelleen Pohjanmaalle ja Satakuntaan, missä heidän sukunimensä usein säilyi lyhyessä muodossaan Ruuskana. Karjala, Savo, Häme ja Keski-Suomi ovat siis sukumme kanta-alueet. Myöhemmin näiltä asuinsijoilta esi-isiämme muutti laajemmalle Suomeen. Ja vihdoinkin sotien jälkeen kaikkialle Suomeen ja ulkomaillekin.

Sukukirjan ensimmäisen osan kannen alaotsikko kertoo myös juuristamme. Me polveudumme erämaiden asuttajista, joiden toimeentulon lähde oli kaski. Itäisen Suomen laajat ja sankat metsät tarjosivat kaskiviljelylle hyvät mahdollisuudet. Niin hyvät, että pysyvään peltoviljelyyn siirryttiin selvästi läntistä Suomea myöhemmin. Metsä antoi muullakin tavalla elantoa, riistaa ja lukuisat metsien ympäröivät järvet kalaa. Tätä metsien tärkeyttä suvullemme kuvastavat sukuvaakunassa esiintyvät kävyt. Vaakunassa olevat miekat puolestaan viittaavat niihin esi-isiimme, jotka palvelivat vuosisatojen kuluessa kruunua sotilaina. Ratsu- ja ruotusotilaista on polveutunut usea sukuhaara.

Varhaisimmista esi-istämme tiedämme vain asuinseudut, elinkeinot ja sukunimen. Mutta jo 1500-luvulta on olemassa asiakirjoja, joissa sukuumme kuuluneita henkilöitä esiintyy yksilöinä, etunimellä sukunimen lisäksi yksilöitynä. He olivat pääasiassa kruunun ja kirkon verottamia talollisia. Sitten 1600-luvun lopulla seurakunnat velvoitettiin pitämään kirjaa seurakuntalaisten syntymistä ja kuolemista sekä ehtoollisella käynneistä. Näissä asiakirjoissa tulevat historian piiriin myös maata omistamaton väestö, piiat ja rengit sekä naiset ja lapset. Ne asiakirjat ovat mahdollistaneet muidenkin kuin yhteiskunnan ylimmän kerroksen sukujen tutkimisen ja sukutaulujen laatimisen.

Nyt julkaistavan sukukirjan tärkeimmät osat ovat ehdottomasti sukutaulut. Ne sisältyvät, kuten huomaatte, kirjan osiin II ja III. Niiden yli 3000:een sukutauluun sisältyy tiedot lähes 20 000:sta

henkilöstä. Näin valtavan aineiston saaminen julkaistuksi sukukirjaksi vain neljä vuotta sukuseuran perustamisen jälkeen, on käsittääkseni hyvin harvinaista. Sen on tehnyt mahdolliseksi Markku Ruuskasen yli 30 vuotta jatkunut sukututkimusharrastus ja sukutietojen tallennus. Markku puhuu omassa osuudessaan tarkemmin sukutauluista ja niihin liittyvistä asioista. Minä käsittelen tässä lopuksi kirjan ensimmäistä osaa, jossa on kerrottu mm. elämäkertoja ja tarinoita.

Paitsi henkilötietoja meitä kiinnostaa esivanhempiemme elämä ja kohtalo. Suvuissa kerrotaan monia tarinoita. Laulaja Veikko Lavi, muistaakseni se oli hän, sanoi jossakin haastattelussa että jokainen ihminen on laulun arvoinen. Hän taisi tehdä sen nimisen laulunkin. Jokaisella ihmisellä on oma historiansa, oma tarinansa, hän on tarinan arvoinen. Tarinoita on siis yhtä paljon kuin on ihmisiä. Voisi ajatella, että sukukirjan laatijalla on runsauden pula, kun hän haluaa elävöittää suvun tarinaa yksilöiden tarinoilla. Näin onnellisesti ei asia tällä kertaa ollut. Sukukirjan tekemiseen sukukirjatoimikunnan ensimmäisestä kokouksesta käsikirjan lähettämiseen kirjapainoon jäi aikaa puolitoista vuotta. Jos aikaa olisi ollut runsaasti, olisi ollut mahdollista tehdä lisää haastatteluja ja kerätä uutta aineistoa arkistoista. Mielenkiintoisia asioita olisi saatu varmaankin esille esimerkiksi vanhoista käräjäoikeuksien pöytäkirjoista. Nyt tyydyimme siihen aineistoon, joka oli saatavilla. Osa tarinoista on julkaistu aiemmin sukuseuran lehdessä, osan keräsimme lähipiiristämme.

Tavoitteena oli saada aikaan suvun kertomus, jota elävöittävät henkilöiden elämätarinat. Tavoitteena oli myös kytkeä suvun vaiheet suurempaan kertomukseen, Suonen historiaan. Jokainen kansalainen toteuttaa omalta osaltaan kansakunnan historiaa, on erottamaton osa sitä. Tätä suvun kertomusta tehdessä tuli vastaan historioitsijalle tuttu ongelma. Valtaosa historian lähteistä kun kertoo miesten tekemisistä. Naiset jäävät sivuosaan sitä herkemmin, mitä kauemmaksi historiassa mennään. Tämä tulee näkyviin myös sukukirjan osan I sisällössä. Naislukija saattaa pettyä tähän sisällön vinoutumaan.

Luen tässä yhden esimerkin kirjaan sisältyvistä kertomuksista, jossa yksilön tarina yhdistyy Suomen suureen kertomukseen. Tarina on sikäli poikkeuksellinen, että päähenkilönä on useimmin historian marginaaliin jäävä kokija, lapsi.

"Anna-Liisa Ruuska (myöh. Snellman) oli kahdeksanvuotias, kun hänen perheensä oli lähdevä evakkoon talvisodan alta Käkisalmen Hirvisaaresta.

"Muistelen, että lähdimme kotoa 8 p:nä joulukuuta. Istuimme Huiman vetämään rekeen koko perhe. Kerttu-serkku oli tullut auttamaan meitä lähtökuntoon. Kun sitten reki lähti liikkeelle, hyppäsi hän jalaksille ja alkoi laulaa: "Riennä riemuin eespäin vaan tiellä Jumalasi. Joskin löydät määrämaan vasta kuollessasi".

Laivarannassa kylän väki, äidit, lapset ja vanhukset nousivat laivaan. Isät olivat saattamassa Käkisalmeen asti. Työkuntoiset joutuivat jäämään sinne ja sotaan kelpaavat olivat jo rintamalla. Käkisalmissa saatiin levätä jonkin aikaa, kunnes iltayöstä matkaa jatkettiin junalla.

"Useimmat meistä olivat varmaan silloin ensimmäistä kertaa junassa. Taisimmepä olla ihan II:n luokan vaunussa! Sotapoliisit kulkivat junassa ja kyselivät kaikkien nimet."

Elisenvaarassa jouduttiin vaihtamaan junaa. Pehmeät penkit vaihtuivat härkävaunun lavereiksi. Jokainen yritti löytää paikan itselleen ja perheelleen.

"Jonkin ajan kuluttua sotapoliisit huusivat Helmi Ruuskaa ja taluttivat meidän Roosa-mummoa. Hän oli unohtunut meiltä sinne asemalle istumaan! Ei se ollut ihmekään, olihan äidillä huolehdittavana 10 päivää vanha vauva, vajaa kolmevuotias Hannes ja minäkin olin vasta 8-vuotias. Mummo oli syksyllä sokeutunut täysin eikä osannut liikkua yksin. Laverit olivat kolmessa kerroksessa. Kamina oli keskellä vaunua, puita lämmitystä varten riitti ainakin aluksi. Pahempi pulma oli "toiletti". Jonkun äidin "matkatavaroista" löytyi lasten potta. Yritäpä ajatella 80-vuotiaita vanhuksia asioimassa sille! Jossain vaiheessa saimme toiletiksi sinkkiämpärin, mutta onnettomuudeksi senkin sisältö pääsi joskus kaatumaan lattialle. Vanhukset laitettiin istumaan alimmalle laverille. Roosa-mummo poltti kätensä kaminan kyljessä useampaan kertaan, kun hän ei

nähty mitään. Meidän vaunussamme oli meidän hirvisaarelaisten lisäksi Puustista Orpanan Anni ja Antti, jotka olivat meille sukua. Antti se olikin varsinainen "huoltomies". Hän tyhjensi sinkkiämpärin ovesta ulos. Juna pysähtyi useasti, mutta se ei tapahtunut suinkaan asemien kohdalla, vaan useimmiten metsässä. Aina kun pysähdyimme, Antti raotti ovea ja huusi: "Hei ihmiset, onks siel kettää? Tuokaa meil puita!" Eihän niitä puita joka kerta tullut."

Matkaa tehtiin useita päiviä. Hirvisaarelaiset vietiin Ylistaroon, ensin Untamalan koululle, jossa lotat ja pappi ottivat heidät vastaan. Lotat olivat keittäneet tulijoille lihasoppaa, jonka klimpit olivat karjalaisista outoja. Koska tulijoiden joukossa oli kaksi vielä kastamatonta lasta, niin heidät kastettiin koululla. Kun Anna-Liisa Ruuskan pienelle veljelle ei löytynyt sylikummiä evakkojen joukosta, tarjoutui eräs lotista siihen tehtävään. Rauha Yli-Koivisto piteli vauvaa, kun tämä sai nimen Veikko Antero. Seuraavana päivänä Ruuskan perhe vietiin koululta Yli-Koiviston taloon. Ruuskat olivat Pohjanmaalla - mm. Lapualla - välirauhaan saakka, jonka jälkeen palattiin kotiin Hirvisaareen. Anna-Liisa Ruuska ehti saada päästötodistuksen kansakoulusta keväällä 1944. Juhannuksen aatonaattona hirvisaarelaiset olivat taas laivarannassa lähdössä evakkoon. Rintama oli liian lähellä ja oli pakko lähteä. Näin Anna-Liisa muisteli:

"Isäni Juho Ruuska oli saanut tehtävän saattaa meidät perille. Oli ollut suuria pommituksia Elisenvaarassa, jossa mm. räisäläisiä oli kuollutkin. Siksi meitä ei viety junalle Käkisalmeen vaan Tervolaan Kaukolan puolelle. Sinne me rantauduimme illansuussa. Sieltä oli jo väki lähtenyt evakkoon ja niin olimme tyhjässä kylässä, jossa ei ollut edes puhelinta. Juhannusaaton aamuna isä lähti kylälle ja saikin hankituksi meille kuorma-autokuljetuksen. Autot veivät meidät Parikkalaan, jossa majoituspaikkamme oli kirkko. Siellä me hirvisaarelaiset sitten nukuimme juhannusyön - kirkossa. Aamulla kaivoimme nyyteistämme aamupalaa. Syötyämme meidät siirrettiin sivupenkeille ja juhannuksen jumalanpalvelus alkoi. Hääparejakin vihittiin. Me saimme katsella toimitusta "samaa maksuun". Illalla kaatosateessa me sitten siirryimme rautatieasemalle ja junaan."

Sukukirjaan tutustuessanne tulette ehkä ajattelemaan, että teilläkin olisi tiedossanne kiinnostava tarina jostakin suvun henkilöstä. Huomaatte ehkä myös, että teillä olisi ollut kiinnostavia ja hauskoja kuvia liitettäväksi kirjaan. Emme saaneet käyttöömmme kovinkaan paljon kuvia verrattuna sukukirjaan sisältyvien henkilöiden suureen määrään. Jotkut toimittivat samasta henkilöstä useita kuvia. Kun tavoitteena oli tuoda esiin suvun historiaa, valitsimme tällä kertaa mieluiten vanhimmat valokuvat. Kuvien määrän suhteen jouduimme olemaan varovaisia. Jokainen kirjaan liitetty kuva maksaa, mustavalkoiset vähemmän kuin värilliset. Budjetimme oli varsin tiukka. Siksi päädyimme julkaisemaan kaikki kuvat mustavalkoisina. Mielestäni sen seurauksena kirjamme sai tyylikkään yhtenäisen ilmeen.

Sukuseura tulee jatkamaan tarinoiden, perimätiedon ja valokuvien keruuta säilytettäväksi tuleville polville. Jatkossa niitä voidaan julkaista vaikka omina kirjoinaan. Näin on menetelty monessa sukuseurassa. Hartaana toiveenamme onkin, että sukuseuramme saa jatkossa toimintaansa mukaan aktiivisia nuoria sukuseuran tehtävää toteuttamaan. Sukuseurojen tehtävänä on kerätä ja säilyttää sukutietoa. Käytännön toteutus tästä työstä ovat sukukirjat. Me olemme nyt saaneet ensimmäisen omamme. Hyvillä mielin voi tässä todeta niin kuin urheilija maaliintulohaastattelussa. "Tästä on hyvä jatkaa."

Anja Gustafsson